

Piotr Szukalski

Uniwersytet Łódzki
Instytut Socjologii
Katedra Socjologii Stosowanej i Pracy Socjalnej
pies@uni.lodz.pl

PRZESTRZENNE ZRÓŻNICOWANIE WIEKU WYDAWANIA NA ŚWIAT POTOMSTWA WE WSPÓŁCZESNEJ POLSCE

Streszczenie: Jednym z najważniejszych elementów zmiany wzorca płodności jest podwyższanie się wieku wydawania na świat potomstwa. Proces ten jest widoczny również i w Polsce po 1990 r. Celem niniejszego opracowania jest wskazanie, jak ów proces wygląda z perspektywy obecnego podziału administracyjnego. Na podstawie danych z lat 2002-2013 zaobserwować można powolne upodabnianie się przestrzennego rozkładu mediany wieku matek zamieszkujących różne regiony, a jednocześnie wychodzenie na czoło rankingu matek o najwyższym wieku mieszanek województwa mazowieckiego.

Słowa kluczowe: płodność, wiek w chwili wydania na świat dzieci, Polska, zróżnicowanie przestrzenne, XXI wiek.

Wprowadzenie

Długotrwałe utrzymywanie się współczynnika dzietności poniżej granicy 1,5 (począwszy od 1998 r.), a okresowo poniżej 1,3 (w latach 2001-2006 i ponownie od 2011 r.), samoistnie przysłańia inne ważne zmiany wzorca płodności, jakie na naszych oczach zachodzą. Mamy bowiem w ostatnim dwudziestolecu do czynienia ze zmianą innych parametrów wzorca płodności, takich jak rozkład według wieku, kolejności urodzenia, stanu cywilnego matek. Wszystkie te zmiany są z jednej strony współzależne, z drugiej zaś – jak można się domyślać – odzwierciedlają głębsze przemiany normatywno-obyczajowe polskiego społeczeństwa. Zmiany te mogą być opisywane zarówno z perspektywy tzw. drugiego przejścia demograficznego, jak i z perspektywy dostosowywania się do obiektywnych

warunków, przede wszystkim wydłużania się okresu niepewności co do statusu własnego i partnera na rynku pracy.

W niniejszym opracowaniu chciałbym się przyjrzeć bliżej jednemu parametrowi – wiekowi wydawania na świat potomstwa, opisywanemu dalej syntetycznie głównie za pomocą mediany wieku rodzenia potomstwa. We współczesnej Polsce miernik ten, odzwierciedlający społeczne preferencje odnośnie do najlepszego wieku wydawania na świat potomstwa, przyjmuje coraz wyższe wartości i mało kto zdaje sobie sprawę z dużych różnic pomiędzy wartościami tego parametru w przekroju regionalnym. Większość prowadzonych badań odnosi się do poziomu kraju (np. znakomite [Holzer-Żelażewska, Tymicki, 2009]), a te, które uwzględniają poziom regionów, zazwyczaj posługują się bardzo syntetycznymi wskaźnikami dzietności [Janiszewska, 2013; Kurek, Lange, 2013; Podogrodzka, 2011]. Stąd też celem niniejszego tekstu jest analiza widocznych w ostatnich latach różnic pomiędzy poszczególnymi województwami w tym zakresie. Z uwagi na dostępność danych, po części z powodu relatywnie niedawnej reformy administracyjnej z 1998 r., ograniczę się do analizy lat 2002-2013, opierając się na danych dostępnych w bazie GUS [www 1]. Tekst niniejszy stanowi w pewnym stopniu uzupełnienie innych analiz odnoszących się do regionalnych zmian rozkładów płodności według wieku w latach 1991-2012 [Szukalski, 2014, 2015]. Pomocniczo wykorzystam również średni wiek w chwili rodzenia dzieci dla ogółu urodzeń, bez uwzględniania tej miary przy analizie wpływu kolejności urodzeń.

1. Czynniki „zniesztalające” medianę wieku matek

Mówiąc o medianie wieku matek, zdawać sobie należy sprawę z faktu, iż jej wartość kształtuje się pod wpływem różnych czynników strukturalnych, takich jak struktura wieku matek (oddziałująca na bezwzględną liczebność matek w różnych podgrupach wieku rozrodczego), struktura kobiet według poziomu wykształcenia (należy pamiętać z jednej strony o wysokiej skłonności kobiet uczących się do odraczania decyzji prokreacyjnych aż do zakończenia edukacji, z drugiej zaś o swoistym efekcie selekcji, podwyższającym automatycznie średni wiek – aby bowiem np. kobieta była odnotowana jako matka z wykształceniem wyższym pierwszego dziecka, musi powstrzymać się z jego urodzeniem do ukończenia studiów), czy struktura kobiet według miejsca zamieszkania (mieszkanki wsi wcześniej zaczynają karierę rozrodczą, zaś z punktu widzenia interesującego nas zagadnienia różnica pomiędzy mieszkankami miast i wsi jest najbardziej widoczna w przypadku mediany wieku matek rodzących pierwsze

dziecko). Powyższe czynniki nie są w pełni niezależne względem siebie – przykładowo klasa miejsca zamieszkania i poziom wykształcenia są wzajemnie powiązane.

Jednym z czynników bezpośrednio wpływających na wartość mediany wieku matek jest rozkład urodzeń według kolejności. Ranga urodzenia jest bowiem samoistnie powiązana z wiekiem matki – im urodzenie wyższej kolejności, tym średnio wyższy wiek matek. W takim przypadku musimy mieć świadomość tego, że w ostatnim ćwierćwieczu w Polsce dokonała się znaczna zmiana wzorca płodności z punktu widzenia kolejności urodzenia. Znacząco wzrosło znaczenie urodzeń niskiej kolejności – przede wszystkim pierwszych, które w latach 2003-2012 odpowiadały za nieco ponad połowę urodzeń. O połowę ograniczona została z kolei frakcja urodzeń rangi trzeciej lub wyższej. Powyższe zmiany – po części wynikające z czynnika kohortowego, czyli z dochodzenia do wieku wydawania pierwszego dziecka przez liczne roczniki urodzone na przełomie lat 70. i 80. XX w. – samoistnie „odmładzały” populację matek, obniżając ich medianę wieku. Dlatego, aby uzyskać bardziej pełny obraz zachodzących zmian, w dalszej części niniejszego opracowania korzystać będę z danych odnoszących się do bardziej jednorodnych wskaźników, a mianowicie do mediany wieku matek rodzących dziecko danej rangi. Zastosowanie takiego miernika pozwoli posługiwać się wielkościami odnoszącymi się do bardziej homogenicznych podzbiorowości i umożliwi eliminację wpływu zmian struktury urodzeń według kolejności na zróżnicowanie województw.

Innymi czynnikami, o których należy pamiętać, są odmienne regionalne wzorce zawierania związków małżeńskich. W warunkach, gdy wciąż $\frac{3}{4}$ urodzeń w Polsce to dzieci małżeńskie, przy czym występuje tu ogromne zróżnicowanie regionalne, owe międzywojewódzkie odmienności pomiędzy wiekiem zakładania rodziny przekładają się na odmienny moment rozpoczynania kariery rodzicielskiej. Różnic tych w niniejszym opracowaniu nie będę rozpatrywać – odsyłam zainteresowanych do innego opracowania: [Szukalski, 2013].

2. Zmiany mediany wieku matek w ostatnim ćwierćwieczu

Patrząc na dane odnoszące się do mediany wieku matek, wydawać by się mogło, iż wspomniany proces podwyższania się wieku jest relatywnie świeży (tabela 1). Wiek ten dla 2000 r. przyjmuje wartości w zasadzie takie same jak 10 czy 20 lat wcześniej. Jednak uwzględnienie kolejności urodzeń zmienia ogólny obraz, albowiem już w latach 80. XX w. rozpoczął się powolny proces podwyższania wieku wydawania dzieci danej rangi, tyle że proces ten – podobnie jak w następnym dziesięcioleciu – był całkowicie kompensowany wspomnianą już zmianą struktury urodzeń.

Tabela 1. Mediana wieku matek w zależności od kolejności dziecka w latach 1980-2013

Rok	Kolejność dziecka					
	ogółem	pierwsze	drugie	trzecie	czwarte	piąte
1980	25,5	22,9	25,7	28,2	30,3	32,1
1990	26,7	23,0	26,4	29,5	31,6	33,0
2000	26,9	23,7	27,1	30,3	32,6	34,1
2010	28,6	26,6	30,1	32,5	33,9	35,3
2013	29,2	27,2	30,5	32,8	34,2	35,1

Źródło: [Roczniki Demograficzne].

Dopiero XXI w. przyniósł widoczne podwyższanie się mediany wieku matek ogółem, przede wszystkim dzięki stabilizacji rozkładu urodzeń według kolejności, a także dzięki wpływowi czynnika kohortowego.

Warto zauważyć, iż w przypadku jednorodnych grup urodzeń – choć w każdym przypadku występowało przesuwanie urodzeń danej rangi na późniejszy etap życia matek – występowała zasada, iż im wyższej kolejności urodzeń dotyczyły, tym skala wzrostu wieku była mniejsza. Jest to prawidłowość dość łatwa do wyjaśnienia, odzwierciedla bowiem fakt, iż matki rodzące dziecko k -tej rangi, wydały już na świat $k - 1$ dzieci. Pomiedzy urodzeniami – pomijając urodzenia wielorakie – występuje odstęp intergenetyczny, niezbędny do przygotowania się organizmu potencjalnej matki do następnej ciąży, zajścia w ciążę i jej donoszenia. Im wyższe k , tym więcej odstępów intergenetycznych, a w konsekwencji w sytuacji szybkich zmian typowego wieku rodzenia dzieci, tym w większym stopniu wcześniejsza kariera prokreacyjna matki zgodna jest z wzorcami z czasów charakteryzujących się wcześniejszym wydawaniem na świat potomstwa.

3. Zmiany wieku matek w układzie terytorialnym

Wspomniany powyżej proces podwyższania się mediany wieku matek występuje w każdej części naszego kraju, jednakże stopień jego zaawansowania i tempo przebiegu są przestrzennie zróżnicowane. Celem dalszej części niniejszego opracowania jest przedstawienie owego zróżnicowania oraz próba znalezienia dla niego wytłumaczenia.

Aby nie zanudzać czytelnika nadmiarem danych statystycznych, prezentowane dalej informacje przedstawię najpierw w ujęciu tabelarycznym ze wskazaniem najważniejszych, podstawowych danych dla wszystkich województw, zaś w przypadku graficznej egzemplifikacji zachodzących bardziej szczegółowych zmian ograniczę się do pokazania regionów o ekstremalnych pozycjach (po 3-4 o wieku zazwyczaj najwyższym i najniższym) odnośnie do analizowanego wskaźnika na tle Polski ogółem.

Rzut oka na dane pokazujące zachodzące zmiany (tabela 2) wskazuje, że choć widać pewne regiony stale zajmujące z grubsza te same pozycje w szeregu czasowym, to trudno jest z uwagi na zmienność owych pozycji dla dużej części regionów jednoznacznie sformułować zasadę wyjaśniającą zmiany. Jedynie w przypadku województw mazowieckiego i małopolskiego stale w całym analizowanym okresie, tj. w latach 2002-2013, mediana wieku była wyższa niż dla Polski ogółem, z kolei w województwach kujawsko-pomorskim, lubuskim, świętokrzyskim, warmińsko-pomorskim, wielkopolskim i zachodniopomorskim była niższa. W pozostałych 8 regionach nastąpiła zmiana znaku różnicy, aczkolwiek przy generalnie małych rozbieżnościach w stosunku do mediany ogólnopolskiej – wyjątkiem w tym względzie były województwa opolskie, podlaskie i podkarpackie, gdzie pojawiły się większe różnice (tj. ponad 0,3 roku).

Tabela 2. Mediana wieku i średnia matek rodzących dziecko w Polsce w latach 2002-2013 w podziale na województwa

Region	Mediana wieku				Średnia wieku			
	2002	2005	2010	2013	2002	2005	2010	2013
Dolnośląskie	26,3	27,2	28,8	29,4	27,0	27,5	28,2	28,3
Kujawsko-pomorskie	26,2	26,9	28,0	28,7	26,8	27,3	27,8	27,9
Lubelskie	26,8	27,4	28,4	29,2	27,5	27,8	28,5	28,7
Lubuskie	26,0	26,8	28,0	28,8	26,7	27,3	27,8	27,9
Łódzkie	26,6	27,4	28,6	29,3	27,0	27,5	28,2	28,5
Małopolskie	27,2	27,9	28,8	29,4	27,8	28,2	28,7	28,9
Mazowieckie	27,1	28,0	29,4	30,0	27,5	28,0	28,8	29,0
Opolskie	26,7	27,4	28,1	28,8	27,2	27,6	28,0	28,1
Podkarpackie	27,0	27,6	28,5	29,1	27,6	28,0	28,5	28,7
Podlaskie	27,2	27,7	28,4	29,1	27,6	28,0	28,6	28,7
Pomorskie	26,6	27,4	28,3	29,0	27,3	27,7	28,0	28,1
Śląskie	26,5	27,4	28,6	29,2	27,0	27,6	28,1	28,3
Świętokrzyskie	26,1	26,9	28,2	28,9	26,8	27,4	28,2	28,4
Warmińsko-mazurskie	26,3	26,7	27,9	28,5	27,1	27,3	27,9	27,8
Wielkopolskie	26,5	27,3	28,3	29,0	27,1	27,6	28,1	28,3
Zachodniopomorskie	26,0	26,9	28,2	28,9	26,8	27,3	27,9	27,9
Polska	26,6	27,4	28,6	29,2	27,1	27,6	28,1	28,4

Źródło: Na podstawie [www 1].

Inne wyniki uzyskuje się, porównując średni wiek. Wówczas stale województwa lubelskie, małopolskie, mazowieckie, podkarpackie i podlaskie miały wiek wyższy, podczas gdy lubuskie, opolskie, warmińsko-mazurskie i zachodniopomorskie niższy (do tej grupy z biegiem czasu coraz wyraźniej dołączało kujawsko-pomorskie).

Zdawać sobie należy sprawę z faktu, iż po części owe różnice wynikały z relatywnie niewielkich, ale względnie stałych różnic rozkładu urodzeń według kolejności pomiędzy regionami (tabela 3).

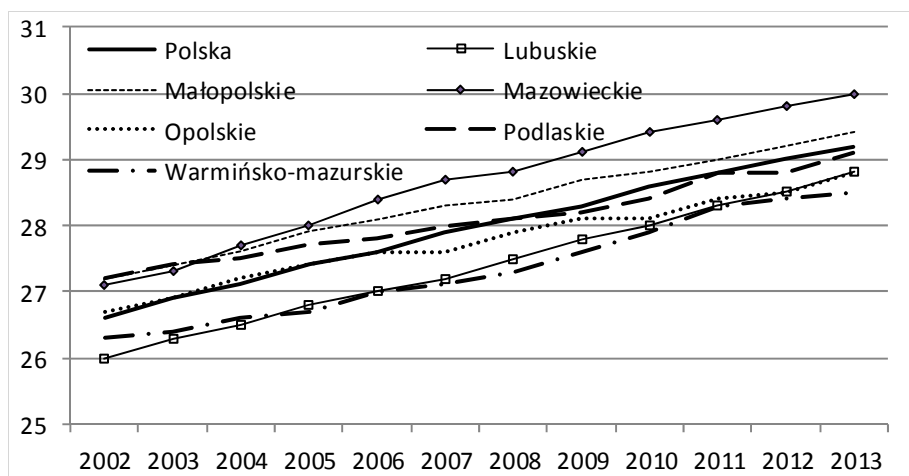
Tabela 3. Rozkład urodzeń według kolejności w latach 2002 i 2013 według województw

Region	2002				2013			
	urodzenia o kolejności				urodzenia o kolejności			
	1.	2.	3.	4+	1.	2.	3.	4+
Dolnośląskie	51,6	30,7	10,7	7,1	50,1	35,9	9,5	4,5
Kujawsko-pomorskie	49,8	30,3	11,1	8,8	48,3	35,7	10,7	5,3
Lubelskie	45,7	30,8	12,9	10,7	48,6	35,5	10,8	5,1
Lubuskie	49,9	30,8	10,7	8,6	48,6	36,5	9,9	5,0
Łódzkie	51,3	32,0	10,4	6,3	50,6	36,6	9,0	3,8
Małopolskie	45,3	31,6	12,9	10,1	46,4	36,5	12,0	5,1
Mazowieckie	49,4	31,8	11,2	7,7	49,0	37,0	10,0	4,0
Opolskie	46,3	31,8	12,3	9,7	49,5	36,2	9,8	4,5
Podkarpackie	44,3	30,8	13,3	11,6	46,2	36,0	12,4	5,4
Podlaskie	44,5	31,2	13,5	10,9	47,7	35,9	11,1	5,3
Pomorskie	48,0	30,3	11,8	9,9	46,4	36,4	11,5	5,6
Śląskie	51,3	31,3	10,5	6,9	49,6	36,9	9,5	4,0
Świętokrzyskie	48,5	31,1	11,7	8,7	50,0	35,9	10,1	4,0
Warmińsko-mazurskie	47,1	29,7	11,8	11,3	48,3	35,1	10,7	5,9
Wielkopolskie	49,5	31,1	11,4	8,0	49,1	36,8	10,2	3,9
Zachodniopomorskie	50,5	29,6	10,7	9,2	49,1	35,2	9,9	5,8
Polska	48,6	31,0	11,6	8,8	48,6	36,3	10,4	4,6

Źródło: Na podstawie [www 1].

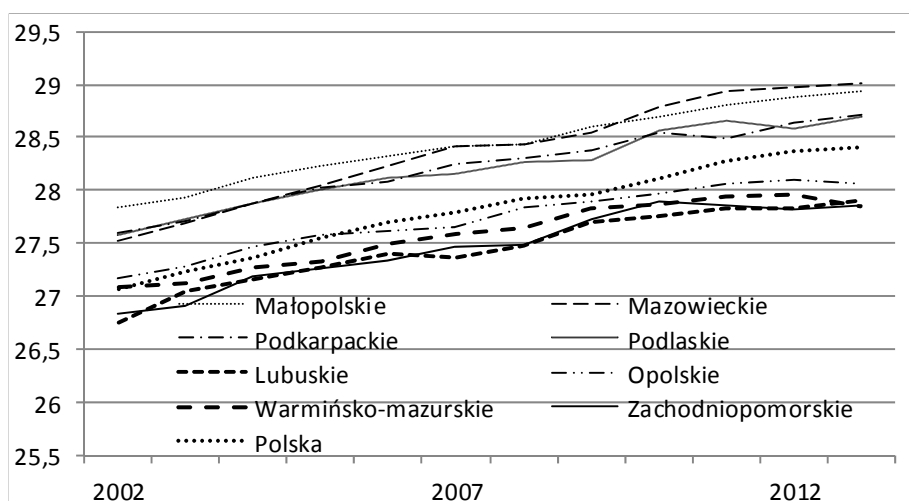
W badanym okresie następowały bardzo duże zmiany rozkładu urodzeń według kolejności, niemniej jednak zauważyć można i takie regiony, które odznaczały się stałymi charakterystykami, choć podkreślić należy powolne upodabnianie się województw, przejawiające się zmniejszaniem skali różnic. Dolnośląskie, łódzkie, mazowieckie, śląskie i wielkopolskie odznaczały się wyższym od średniej udziałem urodzeń pierwszych, podczas gdy w przypadku lubelskiego, małopolskiego, podkarpackiego, podlaskiego, pomorskiego i warmińsko-mazurskiego widoczne były wyższe frakcje urodzeń trzecich i dalszych. Ciekawy był przypadek województwa zachodniopomorskiego, w którym stale wyższy jest udział zarówno urodzeń pierwszych, jak i tych bardzo wysokiej rangi (za takie we współczesnych społeczeństwach uznać należy urodzenia czwarte i dalsze). W pozostałych przypadkach brak było stałych charakterystyk. Z tego punktu widzenia niezwykle ciekawy jest przypadek Opolszczyzny, jest to bowiem jedyny region spośród tych stale odznaczających się najniższymi wartościami dzietności [Szukalski, 2015], w którym nie występuje permanentna nadwyżka urodzeń pierwszych.

Wracając zaś do głównego wątku niniejszego opracowania: widoczne są stałe, choć wraz z upodabnianiem się kalendarza płodności malejące, różnice wieku, w którym zazwyczaj matki wydają na świat dzieci w poszczególnych regionach, gdy analizujemy medianę wieku. Jednocześnie w przypadku regionów o ekstremalnych wartościach w sytuacji posługiwania się średnią arytmetyczną brak jest wskazówek świadczących o powyższym procesie (rys. 1, rys. 2).

Rys. 1. Mediana wieku matek rodzących dzieci w Polsce i województwach o ekstremalnych wartościach w latach 2002-2013

Źródło: Na podstawie [www 1].

Rys. 2. Średni wiek matek rodzących dzieci w Polsce i województwach o ekstremalnych wartościach w latach 2002-2013

Źródło: Na podstawie [www 1].

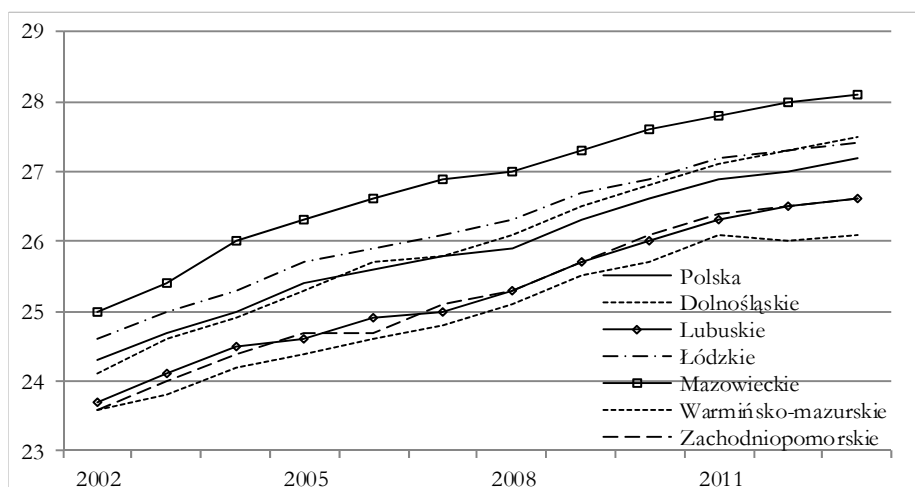
Zaznaczyć przy tym należy, iż jedynie w przypadku województwa mazowieckiego nie następowało zbliżanie się odnotowanej na terenie danego regionu mediany do wartości ogólnopolskiej. Poza tym wyjątkiem pojawiała się tendencja do upodabniania się wieku, niekiedy prowadząca – tak jak w przypadku Podlasia – do zaniku maksymalnej pierwotnej różnicy wieku na rzecz nieco wcześniejszego,

niż to wynika z mediany dla Polski, realizowania zachowań rozrodczych. W rezultacie, pomijając Mazowsze, stała się mniejsza różnica pomiędzy jednostkami o ekstremalnych wartościach mediany.

4. Mediana wieku matek według kolejności urodzenia

Podobne trendy występowały w przypadku większości grup matek bardziej jednorodnych z punktu widzenia kolejności urodzenia potomstwa. Spójrzmy na nie z perspektywy tych urodzeń, które występują relatywnie często (tabela 3) – tj. pierwszych, drugich i trzecich.

W przypadku urodzeń pierwszych najwyższym wiekiem odznaczały się przede wszystkim obszary, na których dużą część populacji młodych kobiet stanowią mieszkanki wielkich miast (mazowieckie, łódzkie, dolnośląskie), podczas gdy najniższą medianą wieku odznaczały się obszary dawnych Ziem Odzyskanych, z relatywnie dużym udziałem młodych kobiet i wczesnym momentem rozpoczynania kariery rozrodczej (rys. 3). Mazowsze z biegiem czasu coraz wyraźniej odstawiało od pozostałych regionów, a jednocześnie miejsce najbardziej podobnego pod względem analizowanego miernika przejmował Dolny Śląsk zamiast województwa łódzkiego.

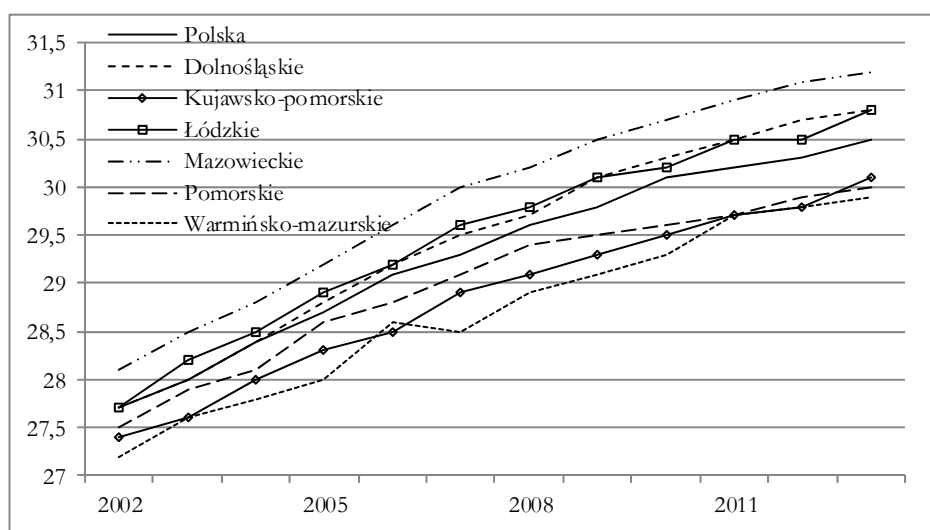
Rys. 3. Mediana wieku matek rodzących pierwsze dzieci w Polsce i województwach o ekstremalnych wartościach w latach 2002-2013

Źródło: Na podstawie [www 1].

Zbliżoną ewolucję zaobserwować można w przypadku urodzeń drugich. W przypadku regionów o najwyższym wieku w zasadzie skopiować można po-

przedni wywód, zmienia się natomiast sytuacja odnośnie do obszarów o najniższej medianie wieku. W tym przypadku miejsce obszaru Ziemi Odzyskanych zajmują tereny leżące pomiędzy dwoma „odnogami” wspomnianych Ziemi Odzyskanych: województwa pomorskie i kujawsko-pomorskie wraz z warmińsko-mazurskim (rys. 4). Jest to spowodowane przede wszystkim wyższą gotowością do wydawania na tym terenie drugich urodzeń oraz krótszymi odstępami intergenetycznymi.

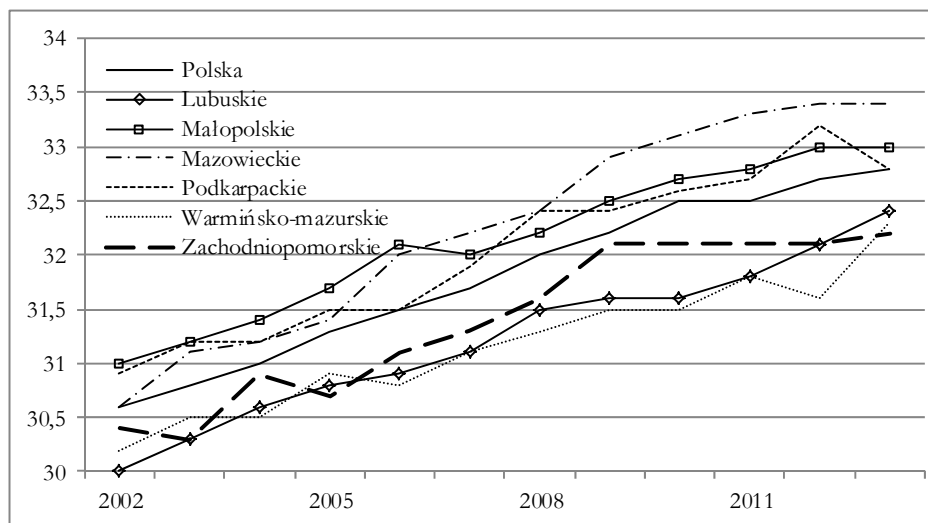

Rys. 4. Mediana wieku matek rodzących drugie dzieci w Polsce i województwach o ekstremalnych wartościach w latach 2002-2013

Źródło: Na podstawie [www 1].

Warto zaznaczyć, iż z biegiem czasu województwo pomorskie z grupy regionów o średniej wartości mediany przeniosło się do grupy odznaczającej się wartościami niskimi. Jest to powiązane z przechodzeniem tego regionu w trakcie ostatniego dwudziestolecia z grupy odznaczającej się relatywnie późną płodnością do grupy składającej się ze wspomnianych wcześniej Ziemi Odzyskanych, w których występuje relatywnie wysoka wczesna płodność i szybkie osiągnięcie wieku maksymalnej płodności [Szukalski, 2014].

W porównaniu z urodzeniami pierwszymi i drugimi te trzecie odznaczają się nie upodobnieniem wartości mediany, lecz generalnie wzrostem niejednorodności (rys. 5).

Rys. 5. Mediana wieku matek rodzących trzecie dzieci w Polsce i województwach o ekstremalnych wartościach w latach 2002-2013

Źródło: Na podstawie [www 1].

Ponownie mazowieckie staje się regionem coraz bardziej odstającym od reszty kraju, różnica zaś polega tylko na tym, iż kilkanaście lat temu region ten odznaczał się wartościami mediany zbliżonymi do średniej. Inne regiony o najwyższym wieku to obszary o relatywnie wysokiej płodności wśród starszych kobiet zlokalizowane w południowo-wschodniej Polsce. Wśród województw o najniższej medianie pojawiają się te same wartości co dotychczas wymienione przy okazji analizy urodzeń pierwszych i drugich.

Podsumowując dotychczasową analizę, można stwierdzić, że generalnie widoczne jest ujednolicanie się mediany wieku matek w przekroju regionalnym, co wynika przede wszystkim z upodabniania się wzorca zachowań rozrodczych odnośnie do dominujących urodzeń pierwszych i drugich. Najniższymi wartościami mediany wieku odznaczają się zazwyczaj obszary północnej i zachodniej Polski, a najwyższymi województwa, na których terenie są zlokalizowane największe miasta. W coraz większym stopniu od reszty kraju odstaje województwo mazowieckie, co jest najprawdopodobniej spowodowane oddziaływaniem Warszawy. W tym przypadku to bardziej kwestia czynnika strukturalnego (dużego udziału kobiet z wyższym wykształceniem) niż jakiegoś innego modelu rodziny, albowiem jeśli porównać dostępne w bazie GUS *Demografia* dane dla urodzeń według poziomu wykształcenia matek, w miastach Mazowsza mediana wieku matek w tej grupie jest jedynie o 0,5 roku wyższa niż średnia dla Polski.

Podsumowanie

Jak widzimy, mimo zmniejszającej się skali w Polsce występuje wciąż przestrzenne zróżnicowanie mediany wieku – a zwłaszcza średniego wieku – matek wydających na świat dzieci. Występujących różnic nie da się wyjaśnić, odwołując się li tylko do czynnika strukturalnego. We współczesnej Polsce widoczne są wciąż różnice pomiędzy poszczególnymi regionami w zakresie *cultural age deadline*¹ odnośnie do momentu rozpoczynania kariery rodzicielskiej, a ze względu na ściśle wciąż powiązanie pomiędzy decyzją o wydaniu potomstwa a zawarciem małżeństwa – zapewne i odnośnie do rozpoczynania kariery małżeńskiej. W zdecydowanie mniejszym stopniu jest to informacja, jak z biegiem czasu zmienia się osąd o tym, jak kariera powinna wyglądać, o czym można sądzić, patrząc na powolne ujednolicanie się w trakcie ostatnich kilkunastu lat regionalnych wzorców płodności.

Czynnik czysto strukturalny odpowiada z kolei za to, iż obszary odznaczające się w trakcie ostatnich dwóch dekad najniższą wśród kobiet skłonnością do posiadania potomstwa, a jednocześnie zazwyczaj wyższą płodnością młodych kobiet (opolskie, dolnośląskie) [Szukalski, 2015], nie należą do regionów o najniższej medianie wieku, choć jest to prawdą w przypadku średniego wieku. Relatywnie nieduża liczebność młodych kobiet przekłada się na relatywnie wysokie wartości średniej pozycyjnej, podwyższane w przypadku Dolnego Śląska wpływem aglomeracji wrocławskiej (duży odsetek wysoko wykształconych, aktywnych zawodowo kobiet).

Zastanawia zwłaszcza specyfika Mazowsza, które znajduje się pod bardzo dużym wpływem Warszawy. Niech ta konstatacja pobudzi nas do zastanowienia się nad wpływem czynnika strukturalnego – poprawy stanu wykształcenia kolejnych generacji kobiet – na zmianę typowego wieku wydawania na świat potomstwa.

Literatura

Holzer-Żelażewska D., Tymicki K. (2009), *Cohort and Period Fertility of Polish Women, 1945-2008*, „Studia Demograficzne”, nr 1 (155), s. 48-69, http://www.sd.pan.pl/images/stories/pliki/Archiwum/2009_1_3_dhz_kt.pdf (dostęp: 30.09.2015).

Janiszewska A. (2013), *Zachowania matrymonialne i prokreacyjne w Polsce – ujęcie geograficzne*, Uniwersytet Łódzki, Łódź.

¹ Termin ten oznacza wynikający ze społecznych preferencji wiek, w którym powinny dokonać się przejścia wchodzące w skład najważniejszych karier. W analizowanym powyżej przypadku jest to informacja o wynikającym z normatywnego modelu przebiegu kariery prokreacyjnej wieku, w jakim kariera ta powinna być rozpoczęta.

- Kurek S., Lange M. (2013), *Zmiany zachowań prokreacyjnych w Polsce w ujęciu przestrzennym*, WN UP, Kraków.
- Podogrodzka M. (2011), *Przestrzenne zróżnicowanie płodności w Polsce*, „Studia Demograficzne”, nr 2 (160), s. 85-106, http://www.sd.pan.pl/images/stories/pliki/Archiwum/2011_2_3_mp_przestrzenne_zroznicowanie_plodnosci_wpolsce.pdf (dostęp: 30.09.2015).
- Roczniki Demograficzne*, GUS, Warszawa.
- Szukalski P. (2010), *Nastoletnie macierzyństwo w Polsce – ujęcie regionalne*, „Praca Socjalna”, nr specjalny, s. 135-157, <http://dspace.uni.lodz.pl:8080/xmlui/handle/11089/5359> (dostęp: 30.09.2015).
- Szukalski P. (2013), *Małżeństwo: początek i koniec*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź.
- Szukalski P. (2014), *Przestrzenne zróżnicowania kalendarza płodności we współczesnej Polsce*, „Problemy Polityki Społecznej”, nr 4(27), s. 55-73, <http://problemy-politykispolecznej.pl/images/czasopisma/27/PPS-27-55-73.pdf> (dostęp: 30.09.2015).
- Szukalski P. (2015), *Przestrzenne zróżnicowanie dzietności w Polsce*, „Wiadomości Statystyczne”, nr 4, s. 13-27, <http://hdl.handle.net/11089/8118> (dostęp: 30.09.2015).
- [www 1] GUS, baza Demografia, <http://demografia.stat.gov.pl/bazademografia/> (dostęp: 30.09.2015).

SPATIAL DIFFERENCES IN MEDIAN AGE AT BIRTH IN CONTEMPORARY POLAND

Summary: One of the most important elements of change in fertility pattern is fertility postponement. The delay is visible in Poland in the last quarter of century. The paper is aimed at analyzing, how the postponement could be observed from the point of view today administrative division of Poland. Data collected for years 2002-2013 are evidences that two observations could be formulated: (1) the Polish regions are becoming more and more similar in terms of the median age at maternity; (2) Masovia region with the capital city (Warsaw) is more and more different from the rest of the country due to preferences to late fertility.

Keywords: fertility, maternity age, Poland, spatial distribution, 21st century.